

Het gebruik van thesauri in archeologische databanken.

Voor de registratie van zowel archeologische structuren als objecten zijn internationaal geen éénduidige standaardthesauri beschikbaar. Zowel het [Agentschap Onroerend Erfgoed](#) als het Gallo-Romeins Museum (GRM) gebruiken, enerzijds binnen de [Centrale Archeologische Inventaris \(CAI\)](#), anderzijds voor collectiebeheer in museale context, eigen ontworpen thesauri. Deze thesauri werden herwerkt en op elkaar afgestemd. Deze lijsten laten gestandaardiseerde invoer toe in verschillende databanken op verschillende gebruikersniveaus, en bestrijken momenteel (o.a. wat betreft objectregistratie) de steentijden, Romeinse en Merovingische periode.

Sinds 2002 wordt er in het museum geregistreerd door middel van het softwareprogramma 'The Museum System' (TMS). TMS is meer dan een inventarisatiesoftware. Het is een uitgebreid instrument voor collectiebeheer en biedt een brede waaier aan gebruiksmogelijkheden. In 2003 ontwikkelde ARON bvba, in opdracht van het GRM, een thesaurus in functie van registratie van archeologische objecten. Deze thesaurus is voornamelijk gebaseerd op het Archeologisch Basis Register.

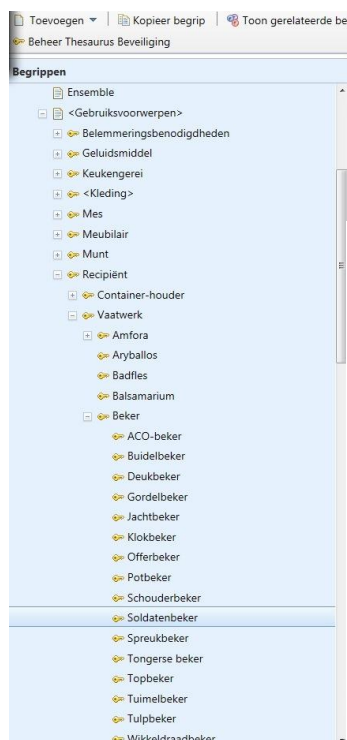
De ontwikkeling van [Erfgoedplus.be](#) door de Provincie Limburg heeft als doel heeft digitaal alle erfgoed uit Limburg en Vlaams-Brabant voor het publiek maximaal te ontsluiten. De GRM-thesaurus is één van de broninventarissen die geconverteerd wordt naar deze erfgoeddatabank.

Lees hieronder verder over:

- [Naamgeving van objecten](#)
- [Hoe gebruiken?](#)
- [Een wetenschappelijk dynamisch instrument](#)
- [Download Thesaurusonderdelen](#)

Naamgeving van objecten

Om iets te kunnen registreren moet je het voorwerp eerst een naam geven. Om te voorkomen dat het voorwerp op de foto zowel als "potje", "beker", "kom" wordt benoemd, wordt er gebruik gemaakt van een hiërarchisch gestructureerde woordenlijst of thesaurus. Op die manier wordt het voorwerp altijd "soldatenbeker" genoemd en kan je het ook altijd terugvinden onder die naam. Het Gallo-Romeins Museum werkt aan een uitgebreide archeologische thesaurus van archeologische termen. De thesaurus van het Gallo-Romeins Museum is op deze website ook raadpleegbaar en zal op regelmatige tijdstippen geüpdatet worden.

Hoe gebruiken?

Het Gallo-Romeins Museum maakt gebruik van een digitale thesaurus die wordt beheerd in het registratieprogramma TMS. Een digitale thesaurus is een gecontroleerde woordenlijst opgesteld via formele regels zodat relaties tussen de concepten duidelijk worden gemaakt.

Aan een thesaurus kunnen verschillende soorten termen worden toegevoegd. Een **gidsterm** is een overkoepelende benaming voor een aantal verwante voorkeustermen. In dit geval is "Schrijfgerei" een gidsterm. Stilus is een **voorkeusterm**. Het is een term die men bij voorkeur gebruikt om een schrijfstift te benoemen. De scope note is de definitie of omschrijving van de term. Het Gallo-Romeins Museum van Tongeren gebruikt de **history note** om naar de bron van de term of de **scope note** te verwijzen. In dit geval komt de scope note uit de [Nederlandstalige Art and Architecture Thesaurus](#). De Art & Architecture Thesaurus (AAT) is een wereldwijd toegepast ontsluitingsmiddel voor het toegankelijk maken van architectuur-, kunst- en cultuurhistorische collecties in musea, bibliotheken, diatheken, kenniscentra, archieven en documentatie-instellingen. De Art & Architecture Thesaurus-Nederlandstalig (AAT-Ned) is een vertaling en bewerking van de door het Getty Research Institute samengestelde Engelstalige Art & Architecture Thesaurus. In de thesaurus van het GRM is het ook mogelijk alternatieve termen of alternate terms toe te voegen. Het is een **alternatieve term** voor de voorkeusterm. Door het toevoegen van een alternatieve term verhoogt men de zoekresultaten beduidend. Iemand die op zoek is naar een schrijfstift maar de term stilus niet kent zal toch de objectfiche van schrijfstiften kunnen terugvinden.

De thesaurus is hiërarchisch georganiseerd. Hierdoor ontstaan de zogenaamde algemene termen en specifieke termen. Schrijfgerei is in dit geval een algemene term of **broader term (BT)** ten opzichte van Schrijftafeltje. Schrijftafeltje is op zijn beurt dan weer een specifieke term of **narrower term (NT)** ten opzichte van Schrijfgerei.

The screenshot shows the TMS Thesaurus Management System interface. On the left is a tree view of 'Begrippen' (Concepts) with 'Stilus' selected. The main area is divided into several sections:

- Voorkeur Lexical Labels:** A table with columns: Toon Label, Taal, Lokaal, kandidaat Label, Gevalideerd. It shows 'Stilus' with 'DUTCH' as the language and 'Gevalideerd' checked.
- Alternatieve Lexical Labels:** A table with columns: Toon Label, Label Type, Taal, Lokaal, kandidaat Label, Gevalideerd. It shows 'Schrijfstift' as an 'Alternate Term' in 'DUTCH' and 'Stylus' as an 'Alternate British' term in 'UKENGLISH'.
- Scope Aantekening:** A text box containing: 'Diverse kleine, potloodvormige voorwerpen met een harde punt, meestal van metaal. Worden gebruikt om strepen te graveren in een zacht oppervlak of om tekeningen over te drukken.'
- Datum van de descriptor:** A text box containing: 'http://www.aat-ned.nl/aat-n.htm : termnummer 22483 (2007)'
- Relaties:** A section showing the relationship: 'GRM Thesaurus /< Objectnamen_NIEUW> /<Gebruiksvoorwerpen> /Schrijfgerei /Stilus'

Onderzoek evolueert en dus ook een thesaurus: om er voor te zorgen dat ook de laatste nieuwe trends uit het onderzoek in de thesaurus verschijnen, wordt er steeds aan de ontwikkeling van de thesaurus gewerkt. Het museum werkte hiervoor reeds samen met onder andere het [Agentschap Onroerend Erfgoed](#) en [Erfgoedplus.be](#).

De thesaurus van het Gallo-Romeins Museum is opgedeeld in 8 grote onderdelen: Context, Materialen, Objectnamen, Periodes, Productieplaatsen, Technieken, Typologie en Collectienaam. Deze kan je downloaden onderaan de pagina "Een wetenschappelijk dynamisch instrument".

Een dynamisch wetenschappelijk instrument

Voor de huidige thesaurus werden volgende bronnen gebruikt: de oude versie van de thesaurus die voornamelijk gebaseerd is op het Archeologisch Basis Register, termen uit de thesauri van de [Centrale Archeologische Inventaris](#), termen uit de vrije tekstvelden van het registratiescherm ingevuld door specialisten en tenslotte termen uit recent wetenschappelijk onderzoek. Er werden sporadisch alternatieve termen toegevoegd. Waar nodig werden ook occasioneel scope notes toegevoegd en de history note werd gebruikt voor de bronvermelding. De bedoeling is om op termijn de scope notes, history notes en alternatieve termen aan te vullen voor alle termen.

De GRM-thesaurus is opgedeeld in 8 grote onderdelen: **Context, Materialen, Objectnamen, Periodes, Productieplaatsen, Technieken, Typologie en Collectienaam.**

Voor het onderdeel **Periodes** werden de termen en dateringen van de CAI-thesaurus integraal overgenomen. Aan deze termen werden wel de culturen uit de oude versie van de thesaurus nog verbonden.

Voor het onderdeel **Context** werden de onderdelen Context en Complex samengevoegd. De opbouw werd grotendeels ontleend aan de oude versie van de thesaurus, aangevuld met termen uit de CAI-thesaurus.

Het actuele thesaurusonderdeel **Materialen** werd opgesteld op basis van de termen uit de oude IMC-records, aangevuld met termen uit het vrije tekstveld Materialen en Technieken en termen uit de vakliteratuur. Er werd ook een onderdeel Inclusies toegevoegd, te gebruiken voor de macroscopische beschrijving van aardewerkpasta's.

Bij het thesaurusonderdeel **Productieplaatsen** werd geopteerd voor een niet-hiërarchische termenlijst gebaseerd op de ingevoerde termen in het vrije tekstveld Productieplaatsen. Dit heeft vooral te maken met de onduidelijke afbakening van sommige productieplaatsen. Waar zijn de grenzen van bijvoorbeeld Zuid-Gallië? Welke productieplaatsen kan je hiërarchisch onder Zuid-Gallië en welke onder Centraal-Gallië plaatsen? Daarom werd gekozen voor een alfabetische termenlijst zodat je de productieplaatsen altijd gemakkelijk kan terugvinden.

Voor de **typologieën** van het archeologisch materiaal werd ook een apart thesaurusonderdeel opgebouwd. Dit onderdeel werd onderverdeeld per rubriek. Elke typologie (bv. Dragendorff) werd als gidsterm ingevoerd met in de scope note een bibliografische verwijzing naar de publicatie waarin de typologie werd uitgewerkt. Onder deze gidsterm worden dan de verschillende types geplaatst.

Het onderdeel **Collectienaam** werd overgenomen uit de oude versie van de thesaurus en is opgebouwd als een alfabetische termenlijst.

In het thesaurusonderdeel **Technieken** werden de termen uit het vrije tekstveld Materialen en technieken gebruikt, aangevuld met een extra onderdeel Decoratie. Het is vooral bij het onderdeel aardewerk dat er een belangrijke wijziging in de thesaurus is doorgevoerd, dit op basis van recente onderzoekstrends. De aardewerkgroepen, die voorheen bij Objecttrefwoorden werden geplaatst, zijn opgenomen in het onderdeel Technieken. Aardewerkstudie gebeurt op basis van baksel (fabric) en typologie. Voor de typologie is een apart thesaurusonderdeel aangemaakt. Baksel (fabric) kan als volgt omschreven worden: catégorie technique et groupe des pâtes^[1]. Als je fabric TS-LX als voorbeeld neemt kan je Terra Sigillata als een techniek beschouwen en Lezoux als een pasta/productieplaats. De pasta wordt beschreven met de thesaurus materialen waar ook een onderdeelje inclusies is toegevoegd. Bijgevolg worden de aardewerkgroepen beschouwd als techniek en in dit thesaurusonderdeel opgenomen. Op deze manier kan de aardewerkbeschrijving zonder problemen thesaurusgebonden gebeuren.

^[1]Brulet, e.a. 1997. Liberchies III, Vicus Gallo-Romain. *Publication d'Histoire d'Art et d'Archéologie de l'Université Catholique de Louvain XCIV*, p.152.